

Simona Cristea

DOCTRINE JURIDICE

Prof. univ. dr. Simona Cristea

DOCTRINE JURIDICE

Ediția a IX-a
revăzută și adăugită

Universul Juridic
București
-2021-

TABLA DE MATERII

CAPITOLUL I. NOȚIUNEA DE DOCTRINE

JURIDICE. APARTENENȚA DISCIPLINEI

DOCTRINE JURIDICE LA SISTEMUL ȘTIINȚEI

DREPTULUI	9
I. Definiția doctrinelor juridice	10
II. Locul și rolul doctrinelor juridice în sistemul științei dreptului	12
III. Obiectul de studiu al disciplinei	17
IV. Scopul disciplinei	19
V. Disciplina în învățământul juridic	24

CAPITOLUL II. DREPTUL ȘI JUSTIȚIA ÎN

ANTICHITATE	21
SECȚIUNEA I. GRECIA ANTICĂ	21
I. Definiția dreptului	21
II. Izvoarele dreptului	25
III. Teoria legilor pozitive	28
SECȚIUNEA A II-A. ROMA ANTICĂ	31
I. Influența greacă și principiile dreptului roman	31
II. Cicero	38

CAPITOLUL III. FORMAREA DREPTULUI

MODERN.....39

SECȚIUNEA I. ROLUL CREȘTINISMULUI

ÎN FORMAREA DREPTULUI.

EVUL MEDIU 39

§1. Doctrina juridică a Sfântului Augustin 43

I. Teoria legilor profane 43

II. Conținutul dreptului. Teoria izvoarelor
dreptului 43

III. Teoria statului.....48

§ 2. Concepția despre drept și lege a

Sfântului Toma d’Aquino 53

I. Noi semnificații ale Teoriei dreptului
natural.....49

II. Crearea și evoluția dreptului.....53

SECȚIUNEA A II-A. LAICIZAREA

DREPTULUI.....58

I. Teoria contractului social și Teoria
separației puterilor.....59

II. Concepția lui Kant cu privire la drept 67

III. Drepturile inalienabile ale omului.....69

IV. Raționaliștii moderni.....75

CAPITOLUL IV. CRIZA DREPTULUI	80
SECȚIUNEA I. JURIDICIZAREA ȘI	
ETATIZAREA DREPTULUI.....	80
I. Juridicizarea dreptului. Teoria normativistă.....	82
II. Etatizarea dreptului. Pozitivismul etatist	
francez.....	87
SECȚIUNEA A II-A. TEORIILE	
ANTIFORMALISTE	90
I. Decizionismul juridic	95
II. Școala liberului drept.....	94
III. Realismul american.....	97
IV. Realismul scandinav	99
V. Sociologia dreptului	100
VI. Pluralismul juridic.....	101
CAPITOLUL V. TEORIILE IDEALISTE	102
I. Neokantianismul. Giorgio del Vecchio	
și R. Stammler.....	102
II. Fenomenologia dreptului.....	106
CAPITOLUL VI. REABILITAREA DREPTULUI	
NATURAL	112
I. Criza modernismului. Leo Strauss și	
Școala germană.....	112

II. Declinul modernismului în concepția lui Michel Villey	117
CAPITOLUL VII. NEOPOZITIVISMUL	
JURIDIC	121
I. Conceptul de drept și structura sistemului juridic. Concepția lui H.L.A. Hart	121
II. Negarea jusnaturalismului. Doctrina lui Neil MacCormick	127
CAPITOLUL VIII. RECONSTRUCȚIA	
DREPTULUI	130
I. Ronald Dworkin.....	131
II. Jürgen Habermas	138
III. Școala italiană a dreptului	142
CAPITOLUL IX. CONCEPTE JURIDICE	
FUNDAMENTALE ȘI EVOLUȚIA LOR ÎN	
GÂNDIREA JURIDICĂ	144
CAPITOLUL X. BIOETICA ȘI DREPTUL	152
Concluzii	169
Bibliografie.....	171

CAPITOLUL I
NOȚIUNEA DE DOCTRINE JURIDICE.
APARTENENȚA DISCIPLINEI *DOCTRINE*
***JURIDICE* LA SISTEMUL ȘTIINȚEI DREPTULUI**

Se spune că trăim din ce în ce mai mult sub imperiul dreptului¹, că instituțiile sale se succed în viața noastră de când ne naștem, ca un cortegiu nesfârșit. Însă instituțiile juridice nu au fost formulate dintr-o dată în știința dreptului, ele sunt rezultatul cristalizării gândirii juridice și se bazează pe principii, teorii, curente, pe adevărate sisteme juridice.

Dreptul nu poate fi conceput fără cunoașterea acestor principii și teorii, deoarece ele explică evoluția lui în timp, nevoia permanentă de adaptare la realitățile sociale și găsirea celor mai adecvate soluții.

Tradițional, au fost trei mari preocupări ale gândirii juridice²:

---

¹ Michel Troper, *La Philosophie du droit*, PUF, Paris, 2003, p. 3.

² Michel Villey, *La Formation de la pensée juridique moderne*, PUF, Paris, 2003, pp. 51-52.

- cele legate de definirea dreptului sau ontologia juridică;
- izvoarele dreptului¹;
- axiologie juridică (principiile care guvernează conținutul dreptului).

Definirea dreptului a însemnat, implicit, și definirea conceptelor, a categoriilor sale fundamentale.

În ceea ce privește doctrinele juridice, vom formula, mai întâi, o definiție a acestora (I), prezentând, apoi, locul și rolul lor în sistemul științei dreptului (II), arătând relația dintre acestea și teoria generală a dreptului, relația cu filosofia dreptului, continuând cu obiectul de studiu al disciplinei (III), scopul acesteia (IV), starea disciplinei în învățământul juridic (V).

I. Definiția doctinelor juridice

Termenul de doctrină poate comporta mai multe *accepțiuni*. Astfel, într-un prim sens, prin doctrină

---

¹ După unii autori, această a doua mare linie a gândirii juridice se numește metodologie. A se vedea în acest sens, Michel Villey, *op. cit.*, p. 51.

înțelegem „opiniile emise asupra dreptului de persoane care au funcția de a-l studia (profesori, magistrați, avocați etc.)”¹. Este vorba despre sensul de izvor de drept, adică opiniile profesorilor sau ale savanților (*communis opinio doctorum*), fiind opus celui de jurisprudență, cutumă sau lege.

În sens obișnuit, prin doctrină înțelegem o opinie exprimată asupra unei chestiuni particulare².

Termenul de doctrină, folosit la plural (doctrine juridice), desemnează, într-un alt sens, totalitatea teoriilor, curentelor, școlilor cu privire la fenomenul juridic. Acesta este sensul care ne interesează.

De asemenea, trebuie să facem o distincție între doctrina clasică și doctrina modernă. Doctrina clasică era preocupată de exegeza textelor legale (în special a Codului civil) și cuprindea operele apărute până la sfârșitul secolului al XIX-lea, având la bază ideologia liberală. Doctrina modernă sau doctrina secolului al XX-lea se

---

¹ François Terré, *Introduction générale au droit*, 6e édition, Dalloz, Paris, 2003, p. 153.

² *Idem*, p. 154.

desprinde de exegeza legii, analizând probleme noi, apărute în practică, de unde și o nouă categorie de doctrină, *comentariul sau nota de jurisprudență*, observându-se, totodată și tendința interdisciplinarității. Astfel, studiile juridice fac apel din ce în ce mai mult la sociologie, logică, economie etc. Tot în această perioadă dobândesc o mare amploare studiile de drept comparat.

II. Locul și rolul doctrinelor juridice în sistemul științei dreptului

Doctrinile juridice nu sunt în afara sistemului științei dreptului.

De aceea, vom analiza, pe de o parte, relația dintre doctrinile juridice și teoria generală a dreptului, iar pe de altă parte, relația dintre doctrinile juridice și filosofia dreptului.

A. Relația dintre doctrinile juridice și teoria generală a dreptului

Teoria generală a dreptului a apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea, ca o reacție la filosofia dreptului de până atunci, considerată prea speculativă și preocupată

de un drept ideal. Teoria generală a dreptului este preocupată de studiul dreptului pozitiv, ea urmărește „exclusiv să descrie și să analizeze dreptul așa cum este el, grație folosirii unei metode științifice și se dorește pură de orice judecată de valoare”¹.

Doctrinile juridice sunt o completare firească a Teoriei generale a dreptului, contribuind la înțelegerea evoluției Teoriei generale a dreptului, la crearea și devenirea conceptelor, a ramurilor și instituțiilor juridice. În plus, doctrinele juridice pun accentul pe analiză față de sinteză, fiind un răspuns la tendința de schematizare și generalizare.

B. Relația dintre doctrinele juridice și filosofia dreptului

În literatura de specialitate se afirmă că trebuie făcută o distincție între filosofia dreptului a filosofilor (creată de filosofi) și filosofia dreptului a juriștilor (creată de juriști). Astfel, filosofia dreptului aparținând filosofilor este o filosofie aplicată, care „ar consta în

---

¹ M. Troper, *op. cit.*, p. 11.

principal în transpunerea problemelor de drept și de justiție ale marilor doctrine filosofice. Ea se distinge, de altfel, destul de slab de ramurile filosofiei, care poartă asupra noțiunilor legate de drept cu un titlu sau altul, ca filosofia morală, filosofia științelor sau filosofia politică”¹.

Filosofia dreptului a juriștilor este mult mai analitică, sistematică și este fondată pe experiența juridică. Norberto Bobbio subliniază că această categorie de filosofie a dreptului studiază conceptul dreptului, teoria justiției și teoria științei juridice, plecând de la studiul fenomenelor juridice și fără a face speculații asupra esențelor².

În consecință, „ea nu caută să determine esența dreptului, ci să elaboreze conceptul dreptului, care să permită sesizarea fenomenului juridic ca un complex de norme, cărora va face efortul să le determine proprietațile. [...] Filosofia dreptului a juriștilor apare astfel

---

¹ *Idem*, p. 12.

² Norberto Bobbio, *Essais de théorie du droit*, Bruylant L.G.D.J., Paris, 1998, p. 15.

ca o descriere a practicilor juridice, care nu se caracterizează decât prin nivelul său ridicat de abstractizare și generalizare”¹.

Doctrinile juridice nu se confundă nici cu filosofia dreptului a filosofilor și nici cu cea a juriștilor. Ea se deosebește prin faptul că nu cuprinde o înșiruire a opiniilor juridice, ci *oferă o analiză a formării și evoluției principalelor concepte și categorii juridice, rezultat al gândirii juridice din antichitate până în perioada contemporană.*

Disciplina Doctrinile juridice nu înseamnă o cronologie a școlilor juridice, o simplă istorie a teoriilor și curentelor, ci prezentarea principalelor construcții teoretice, arătând evoluția dreptului.

În ce privește rolul Doctrinelor juridice în sistemul științei dreptului, apreciem că prin punerea în evidență a principalelor dezbateri juridice cu privire la evoluția dreptului, se contribuie la mai buna înțelegere a evoluției și a altor discipline juridice (Teoria generală a dreptului,

---

¹ M. Troper, *op. cit.*, p. 14.

disciplinele de ramură, disciplinele ajutătoare sau participative), neputându-se face abstracție de faptul că *fiecare instituție juridică, fiecare concept este rezultatul unui proces îndelungat, iar de cunoașterea acestui proces depinde înțelegerea devenirii continue a conceptelor juridice.*

Nu trebuie să considerăm că această disciplină și-ar pierde din importanță, deoarece, teoriile și opiniile juridice exprimate nu au forța legii și nici pe cea a jurisprudenței. *Opinia unui autor nu se impune judecătorului și nici legiuitorului, dar poate ghida jurisprudența sau influența pe legiuitor:* „Autorii nu se limitează doar la a comenta legile și deciziile de jurisprudență explicând sensul lor, contribuția, condițiile de aplicare; ei fac asupra lor o judecată de valoare, apreciind mijloacele tehnice folosite, rezultatele practice date de lege sau jurisprudență. Prin această critică și inspirându-se din dreptul comparat și din istorie, doctrina poate propune reforme, aducând astfel o contribuție prețioasă”¹.

---

¹ François Terré, *op. cit.*, p. 157.

În plus, prin construcțiile sale, prin soluțiile și modelele juridice pe care le propun, *doctrinile juridice contribuie la crearea dreptului*, dat fiind că, adeseori, principiile pe care le formulează sunt preluate de legiuitor sau de practica judecătorească. Dat fiind rolul pe care îl joacă în construcția dreptului pozitiv, doctrina juridică mai are și *rolul de a potența valoarea celorlalte izvoare ale dreptului, în special legea și jurisprudența*: „nu ne putem imagina un sistem juridic fără doctrină, pentru că ea este cea care face ca celelalte componente ale dreptului să aibă conștiința propriei lor existențe”¹. Dreptul trebuie pus în corelație cu originile și sursele sale. Dar, pentru a defini dreptul, pentru a găsi specificul său, trebuie „să privilegiem doctrina, căci ea deschide accesul la *surse*.” În acest spirit s-a afirmat că dreptul este, în fapt, doctrina dreptului².

III. Obiectul de studiu al disciplinei

Disciplina Doctrină juridică are ca obiect studiul critic al principiilor sistemelor științei dreptului. Fiecare

---

¹ *Idem*, p. 159.

² *Ibidem*.

școală de drept își afirmă și încearcă să-și impună propriile sale teorii, concepte și metode ca fiind singurele adevărate, singurele demne de a fi reținute ca științifice. În acest context este necesar apelul și la metoda istorică, cursul urmărind o prezentare a doctrinelor din antichitate până în zilele noastre. Pe de altă parte, diversitatea de opinii, unele controversate, contribuie la progresul juridic și sunt expresia unei anumite libertăți a cercetării științifice, în sensul că scapă controlului puterii politice¹.

În concret, obiectul de studiu al disciplinei privește: *Dreptul și justiția în antichitate*: Grecia antică, Roma antică; *Formarea dreptului modern*: rolul creștinismului, Evul mediu, teoria contractului social, teoria separației puterilor, drepturile inalienabile, școala dreptului natural, raționaliștii moderni; *Criza dreptului: teoriile formaliste* (H. Kelsen și normativismul juridic, C. De Malberg sau pozitivismul etatist francez); *Teoriile antiformaliste*: C. Schmitt și decizionismul juridic, realismul american,

---

¹ *Idem*, p. 158.

realismul scandinav, Fr. Gény și școala liberului drept, M. Weber și sociologia dreptului, teoriile pluralismului juridic; *Teoriile idealiste ale dreptului*: neokantianismul, fenomenologia juridică; *Renașterea dreptului natural*: Leo Strauss, Michel Villey, școala germană; *Neopozitivismul juridic*: H.L.A. Hart, Neil MacCormick; *Reconstrucția dreptului*: R. Dworkin, J. Habermass, Școala italiană.

IV. Scopul disciplinei

Dincolo de regulile și de soluțiile prezentate de sistemele de drept există principii, raționamente care le explică și le fac viabile. Dacă Teoria generală a dreptului are menirea de a prezenta ce este dreptul, Doctrinile juridice precizează nu numai ce poate fi dreptul, ci și ceea ce trebuie să fie dreptul¹.

---

¹ Vezi François Terré, *op. cit.*, p. 125. În literatura de specialitate acest lucru se numește ontologie juridică: J-L Vullierme, *Éléments*

Sistemul științei dreptului are la bază principiile și doctrinele formulate de școlile de drept. Prin urmare, școlile juridice sunt cele în care s-au cristalizat concepțiile, categoriile, noțiunile fundamentale ale dreptului, formulându-se teorii generale.

Scopul disciplinei este de a pune în lumină geneza instituțiilor juridice, pentru a desprinde „semnificația și finalitățile juridicului”, deoarece „ca și în alte domenii, istoria ideilor explică opțiunile posibile ale timpului prezent”¹.

V. Disciplina în învățământul juridic

Disciplina Doctrine juridice este introdusă de câteva decenii în universitățile europene, având o mare dezvoltare în special, în facultățile de drept americane, germane, italiene, spaniole și, bineînțeles, franceze, sub denumirea de *Théories du droit*, *Legal theory*.

Și în România figurează ca disciplină distinctă în planul de învățământ, înscriindu-se, astfel, în spiritul european al cercetării științifice.

---

d'ontologie juridique, Thèse, Paris, 1981; P. Amsselek, C. Grzegorzcyk, *Controverses autour de l'ontologie du droit*, Paris, 1989.

¹ François Terré, *op. cit.*, p. 125.